Hallintovaliokunnalle

Keskusrikospoliisin lausunto

Valtioneuvoston kirjelmä U 69/2022 vp Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallanehkäisyä ja torjuntaa koskevista säännöistä (COM (2022) 209 final)

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusehdotuksessa mainitut keinot on hyvä lisä lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennalta estämiseen, paljastamiseen ja tutkintaan. Asetusehdotuksella tullaan tuottamaan sellaisia rikostorjuntapalveluja, joita on jo tarjolla EU:n ulkopuolella, mutta joiden käyttäminen on vaikeaa nykyisen lainsäädännön puitteissa. On syytä ottaa huomioon, että suurimmat palveluntuottajat toimivat EU:n ulkopuolella, tällä hetkellä erityisesti Yhdysvalloissa.

Asetusehdotus sisältää monipuolisesti erilaisia keinoja tapausten estämiseksi ja paljastamiseksi ja asettaa velvoitteita nimenomaan palveluntarjoajille. Keskusrikospoliisin kannalta keskiöön nousee yhteistyö EU-keskuksen kanssa, kansallisen koordinaatioviranomaisen tehtävät ja sijoittuminen, velvoitteet kansallisen koordinaatioviranomaisen poistomääräysten osalta, oikeus tietojen vaihtamiseen ja luovuttamiseen näiden yksiköiden kanssa sekä poliisin rikostorjunnallisten toimien yhteensovittaminen yksiköiden tehtävien ja toimivaltuukisen kanssa erityisesti todistusaineiston turvaamiseksi.

Nykytila

Hyväksikäyttötilanteet ja kuva-aineiston tuottaminen ja levittäminen sekä katseleminen ja hallussapito ovat käytännössä erilaisia rikostorjuntakeinoja vaativia tekoja. Hyväksikäyttötilanteet voivat olla sekä fyysisiä että verkon kautta tapahtuvia. Kummassakin tilanteessa voidaan tuottaa kuva- ja videoaineistoa hyväksikäytöstä. Aineiston levittäjinä voi toimia sekä teon osalliset että muut henkilöt. Levityksen kautta aineisto tavoittaa katselijoita

ja hallussapitäjiä laajasti. Näiden tekojen rikostorjunta edellyttää useiden erilaisten ja yhteensovitettujen keinojen soveltamista ja mitkä voivat olla osin päällekkäisiä. Keskusrikospoliisilla on jo tänään erittäin hyvin toimiva yhteistyö kansainvälisten ja kansallisten palvelutuottajien kanssa.

On kuitenkin syytä tiedostaa, että esitetyt rikostorjuntatoimet on vältettävissä käyttämällä viestien ja liitteiden salausjärjestelmiä. Pimeässä verkossa tapahtuva viestintä on operattoreiden ulottumattomissa. Ahdistelija taas voi luoda tilin väärillä tiedoilla ja peittää IP-osoitteensa VPN-palvelulla. On selkeästi havaittavissa rikollisuuden kehittymisen entistä teknisemmäksi ja siirtymisen entistä enemmän viranomaisten ja palveluntuottajien ulottumattomiin.

Keskusrikospoliisi toteuttaa lapsipornografian levittämisen estotoimista annetussa laissa (1068/2006) säädettyjä tehtäviä. Sivustojen vallinnassa tukeudutaan Interpolin ylläpitämään listaukseen. Operaattoreiden osalta toiminta perustuu kuitenkin vapaaehtoisuuteen. Suomen operaattoreista estotoimia toteuttaa kolme suurinta ja yksi pienempi.

Keskusrikospoliisilla on ollut jo vuosia valmisteilla hyväksikäyttöaineistoa koskeva kansallinen hash-arvoihin perustuva CAM-tietokanta (Child Abuse Material). Mittavien aineistomäärien seulonnalle, laittoman aineiston tunnistamiselle, vertailulle ja jatkokäsittelylle CAM-tietokanta on välttämättömyys. Tällä hetkellä tietokannan tietosuojan vaikutuksen arviointi on kesken Poliisihallituksen ja Tietosuojavaltuutetun toimiston välillä.

Keskusrikospoliisissa toimiva lasten seksuaalista hyväksikäyttöä torjuva ryhmä on täysin työllistetty. Ryhmässä käsitellään vuosittain yli 10.000 eritasoista lapsen hyväksikäyttöä tai laitonta kuvamateriaalia koskevaa vihjettä. Keskusrikospoliisi vastaanottaa suurimman osan tämän aihepiirin vihjeistä Yhdysvalloista.

Asetusehdotuksen vaikutuksista

Resurssivaikutukset ja kiireellisyysjärjestys. On ennakoitavissa, että palveluntuottajille asetettavat velvollisuudet tulevat kasvattamaan Keskusrikospoliisin ja muiden poliisiyksiköiden työmäärää merkittävästi. Keskusrikospoliisi arvioi, että vaadittava resurssilisäys tapausten selvittelyyn on 5 henkilötyövuotta. Tämä kattaa vain palveluntarjoajien toimesta paljastettujen tapausten selvittelyä, ei mahdollisia jatkoneuvottelujen myötä

tai kansallisesti poliisille annettavia uusia vastuita tai tehtäviä. Esimerkiksi kansallisen keskuksen sijoittumista koskeva ratkaisu on vielä tekemättä.

Jos kehitys on samansuuntainen kuin se on ollut viime vuoden Yhdysvaltojen kanssa, odotettavissa oleva tietojen määrä on mittava ja tulee edellyttämään tuntuvia lisäresursseja. Näiden rikosten esitutkinta edellyttää merkittävissä määrin kotietsintöjä ja takavarikkoja sekä laite-etsintöjä riittävien todisteiden saamiseksi. Siten tarvittavat lisäresurssit tulisi kohdistaa koko tutkintaprosessiin osaoptimoinnin välttämiseksi.

Olisi tärkeää, että tapausten käsittelyssä käydään tiivistä vuoropuhelua lainvalvontaviranomaisten kanssa toimenpiteiden oikean kohdentamisen kannalta. Käsiteltävien vihjeiden määrä on jo nykyisellään valtava. Jää vielä epäselväksi kuinka tehokkaasti esitetyn asetuksen toimenpiteet pystyvät huomioimaan tämän rikollisuuden tutkinnan prioriteetit. Ylimpänä käy aina meneillään olevan hyväksikäytön keskeyttäminen, paljastaminen ja tutkinta. Tämän jälkeen järjestyksessä on entuudestaan tuntemattomat aineistot uhrin ikä ja tuotannon arvioitu ikä huomioon ottaen. Toisessa päässä ovat yksittäiset hallussapidot koskien aineistoa entuudestaan tunnetuista laittomista tuotannoista.

Kansallisen koordinaatioviranomiasen sijoittuminen ja toiminnan yhteensovittaminen. Ottaen huomioon asetuksen kansalliselle koordinointiviranomaiselle asettamat tehtävät, tulisi viranomaisen toimia läheisessä yhteistyössä Keskusrikospoliisin kanssa. Koordinointiviranomaisen tehtävien menestyksellinen hoitaminen näyttää edellyttävän myös substanssiosaamista ja tajua tämän rikollisuuden lainalaisuuksista. Lisäksi koordinointiviranomaisen tehtäviin nivoutuu myös esitutkintatoimenpiteitä, esimerkiksi laittoman aineiston poistamismääräystä tulee edeltää aina myös aineiston säilöön ottaminen ja takavarikko todisteena esitutkintaa ja rikosprosessia silmällä pitäen. Tässä on huomioitava myös sen valtion tutkintaintressit, jolla on syyteoikeus aineistoa esittävään alkurikokseen. Kansallisen koordinaatioviranomaisen tehtävien painopiste (palveluntarjoajien valvonta, tapausten tunnistamisen tukeminen) tulee asianmukaisesti huomioida päätettäessä yksikön sijoittumisesta. Huomioiden käsiteltävän materiaalin arkaluonteisuus, tietojen vaihtamista ja luovuttamista koskevat nimenomaiset säännökset ovat erityisen tärkeitä.

EU-keskuksen sijoittuminen. EU-keskuksen perustamista voidaan pitää kannatettavan. Tällä hetkellä yhteistyötä tehdään jo ulkomaisten vastaavien yksiköiden kanssa. Tiukentuneet tietosuojavaatimukset kuitenkin jonkin verran haastavat tietojen käsittelyä. EU-keskuksen perustamisella ja määrittelmällä sen tehtävät, toimivaltuudet ja oikeus tietojen saamiseen sekä

luovuttamiseen voidaan Keskusrikospoliisin näkemyksen selkiyttää nykytilaa.

Europolin yhteyteen sijoittamisella saavutetaan hallinnollisten kustannusten säätöä. EU-keskus toimii myös ennalta ehkäisyn asiantuntijakeskuksena eli sen rooli erkaantuu Europolin rikostorjunnallisesta perustehtävästä. On tärkeää, että tietojen vaihdon osalta säilytetään selkeys miltä osin kysymys on tietojen luovuttamisesta Europolille ja miltä osin erillisen yksikön osalta noudatetaan erillisiä nimenomaisia sitä koskevia tietojenvaihto säännöksiä. EU-keskuksella on oltava oikeus tiedonsaantiin jäsenmailta eli tiedonvaihdon on oltava kahdensuuntaista, jotta tapauksia voidaan tehokkaasti tunnistaa ja ennalta ehkäistä (esimerkiksi indikaattorit tapausten tunnistamiseksi).

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kanta on Keskusrikospoliin käsityksen mukaan oikeasuhtainen. Kuitenkin erityisesti luottamuksellisen viestin suojaan liittyen Keskusrikospoliisi korostaa edellä nykytilan osalta esitettyyn pohjautuen, että lainsäädännön olisi turvattava viranomaisille ja muille toimijoille riittävät keinot lasten suojelemiseksi verkkoympäristössä tavalla, joka on myös yhteensopiva perustuslain turvaaman luottamuksellisen viestin salaisuuden ja henkilötietojensuojan kanssa. Palveluntarjoajille kohdistetut sitovat velvoitteet ovat tehokas keino lapsiin kohdistuvan hyväksikäytön ehkäisemisessä jälkikäteisten toimien sijaan. Ehdotuksen resurssivaikutuksista olemme lausuneet yllä.

Keskusrikospoliisin päällikkö Robin Lardot

Rikostarkastaja Anu Jaakkola

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 04.10.2022 klo 13:19. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet	Kirjoita tähän
Jakelu	Hallintovaliokunta
Tiedoksi	Sisäministeriö Poliisihallitus